

у читателей и героев. Такая литература толкает на воспитание морально-эстетического отношения старшеклассников по отношению к природе.

В реализации экологического воспитания особо значимы нижеследующие положения: взаимосвязь глобальных, национальных и локальных способов, в процессе формирования ответственного отношения к природе; интеллектуальное и эмоциональное восприятие среды и учет целостности практической деятельности по их улучшению. Основными принципами экологического воспитания являются: межпредметный, непрерывный, и систематический.

Для эффективной реализации поставленных целей, необходимо детально разработать вопросы в направлении, отражающую суть формирования экологической культуры учащихся и их технологии через кыргызскую литературу. Анализирования поставленного вопроса нужно начинать с рассмотрения содержания процесса формирования экологической культуры.

Основу экологической культуры составляют следующие компоненты: знания, эмоционально-ценностные отношения в отношении природы, ее источников красоты, практические действия по восстановлению окружающей среды и ее охране.

Мы считаем, что в рассмотрении вопроса содержания процесса формирования экологической культуры использование системных способов могут дать положительный результат. В раскрытии системного способа в экологическом образовании рассматриваем при помощи следующих информационных аспектов:

Научный – обеспечивает познавательное отношение к окружающей среде. Он охватывает теории и понятия, характеризующие естественные, социальные и технологические закономерности, природу-человека-общества и деятельности и их взаимосвязи между собой. Научные знания являются основой понимания экологического единства земли, связи природных систем и их страдания.

Ценностно-эмоциональный – формирует нравственные и эстетические отношения в отношении природы, побеждает излишний рационализм и потребности. Необходимо не только познать красоту окружающей среды, нужно формировать подготовленность в оказании помощи при ее восстановлении и охраны.

Деятельностный – включает виды и способы деятельности человека, направленных на развитие практического и творческого формирования знаний, волевых качеств. Необходимость и способность проявления активности в разрешении экологических проблем [3].

Мы считаем, содержание процесса формирования экологической культуры должно способствовать формированию основ нравственных отношений человека с природой, отражая вышеуказанные аспекты.

Рассмотрение произведений в кыргызской литературе в этом направлении, изменение форм организации уроков, расширение системы методов и способов обучения, влияние интеграции природы и литературы играют важную роль в развитии личностно-эмоциональной среды учащегося. Проблемы формирования экологической культуры в практике современных школ являются очень важной, важной в формировании экологической культуры в сознании граждан Кыргызской Республики.

Список использованных источников

1. Айтматов Ч. Мы обновим мир, мир обновит нас. – Ф., 1988.
2. Аманалиев, Б. Философиялык терминдердин кыскача сөздүгү. – Ф., 1962.
3. Бектуров Т.М. Отражение в мифологических произведениях проблемы «человек и природа» // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2016. – № 2-2. – С. 336-339; URL: <http://www.applied-research.ru/ru/article/view?id=8578> (дата обращения: 12.04.2019).
4. Программа кыргызской литературы: для V-XI классов общеобразовательной школы / составитель: С. Байгазиев, А. Муратов и др. – Б. 2003
5. Чоров, М.Ж. Теория и практика формирования эколого-правовой культуры будущих учителей и их профессиональной подготовки: дисс. д-ра. пед. наук. – Бишкек, 2003. – 226 с.
6. Шүкүров, Э.Дж. Природная и антропогенная среда Кыргызстана [Текст] / Э.Дж. Шүкүров. – Б.: Илим, 1983. – 64 с.

УДК 37.01

І.М. Коренева, к. п. н. доцент кафедри теорії і методики викладання природничих дисциплін
М.Б. Коломієць, к. п. н., доцент кафедри педагогіки і менеджменту освіти
Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ПРИСКОРЕННЯ ТЕМПІВ

Подано короткий аналіз етапів становлення освіти для сталого розвитку в Україні та схарактеризовано три етапи її генези. Відзначено істотну активізацію освіти для сталого розвитку у останній період (2017-2019 рр.) та досягнення у галузі підготовки педагогічних працівників.

Ключові слова: освіта для сталого розвитку; становлення освіти для сталого розвитку в Україні, періодизація розвитку освіти.

Сьогодні освіта для сталого розвитку (далі - ОСР) як сучасний підхід до організації навчального процесу проголошує провідну роль освіти у досягненні сталого майбутнього. Україна, серед інших країн, приєдналась до всіх міжнародних документів, що підтримують та просувають у суспільстві концепцію сталого розвитку та освіти для сталого розвитку, зокрема, долучилась до реалізації програми Десятиліття освіти для сталого розвитку [6] та Глобального плану дій з освіти для сталого розвитку [6].

Стан освіти для сталого розвитку в Україні складно охарактеризувати однозначно. Аналіз цієї проблематики дозволяє виокремити кілька періодів становлення ОСР в Україні.

Освіта для сталого розвитку у період з 1991 по 2000 роки в Україні розвивається на базі екологічної освіти, і знаходиться на початковому етапі формування адже концепція екологічної освіти ще не затверджена, її мета, завдання і контент чітко не визначені. У цей період повністю сформувався розуміння необхідності екологічної освіти як важливої умови гармонійного розвитку суспільства, було прийнято ряд ключових Законів та Постанов, що встановлювали необхідність здійснення безперервної екологічної освіти. У нормативних документах України цього часу поняття «сталий розвиток» практично відсутнє, проте функціонує дуже близьке йому за змістом поняття «гармонійний розвиток суспільства», що, на нашу думку, є практично тотожними.

На другому етапі становлення (2000-2017 рр.) ОСР в Україні розвивається на базі неформальної освіти та за активної підтримки громадських організацій. На системному державному рівні в сучасному розумінні в цей час ОСР не існувала. Проте не можна не звернути увагу на численні програми, проекти, ініціативи та розробки, дослідження з освіти для сталого розвитку, що мають місце у цій сфері. Тому семантика офіційних документів в цей час зверталась саме до екологічної освіти для сталого розвитку, часто нівелюючи тим самим соціальні та економічні аспекти концепції сталого розвитку. Варто зазначити, що освіта є віддзеркаленням суспільства та державної політики в широкому розумінні. А рівень запровадження освіти для сталого розвитку прямо залежить від розуміння, усвідомлення необхідності та політичної волі керівництва кожної держави. У цей період в Україні спостерігаються окремі позитивні зрушення у сфері ОСР: визначено цілі у сфері екологізації суспільно-економічної діяльності та індикатори для оцінки прогресу, почалась інтеграція стратегії ЄЕК ООН з освіти для сталого розвитку у національну політику. Зокрема, у грудні 2010 року було затверджено Стратегію державної екологічної політики України на період до 2020 року [2], а в травні 2011 року – Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки [5]. У цих документах передбачалась система заходів щодо впровадження освіти для сталого розвитку. Наприклад, було передбачено розробку та реалізацію Стратегії екологічної освіти з метою сталого розвитку українського суспільства та економіки України до кінця 2012 року; утворення та забезпечення функціонування Національного координаційного центру з екологічної освіти для сталого розвитку (до кінця 2015 року); розроблення методологічних основ та запровадження безперервної екологічної освіти; розроблення та впровадження в програми навчальних закладів системи загальної середньої освіти та вищих навчальних закладів окремого навчального курсу "Екологічна етика" (до кінця 2015 року); включення питань формування екологічної культури, екологічної освіти та просвіти в державні цільові, регіональні та місцеві програми розвитку, тощо.

До 2017 року значний прогрес у просуванні освіти для сталого розвитку спостерігався у сфері неформальної освіти за ініціативи екологічних громадських організацій та за підтримки грантових програм. В цей період почала функціонувати платформа з освіти для сталого розвитку для обміну досвідом та найкращими практиками з ОСР у вигляді веб-сайту «Освіта в інтересах сталого розвитку в Україні». Створено партнерську мережу з ОСР, до якої зараз увійшли більше 250 організацій. Це не тільки громадські організації екологічного спрямування, але і заклади формальної освіти (зальної середньої та вищої), органи державної влади, природоохоронні установи та ін. Крім того, концепція сталого розвитку стала невід'ємною частиною підготовки фахівців у галузі екології та управління природними ресурсами. При Мінприроди створено міжгалузевий координаційний центр з ОСР та Міжгалузеву робочу групу з розвитку екологічної освіти та ОСР. Але слід зазначити, що більшість заходів в цей період залишились порожніми заявами не підкріпленими діями. Зокрема, не було розроблено державну Стратегію освіти для сталого розвитку, екологізація освітнього процесу у вищій та загальноосвітній школі здійснювалась повільними темпами без трансформації самої системи освіти, а отже на засадах несталого розвитку. Міжвідомча співпраця відповідальних за ОСР міністерств потребувала посилення і синергізму, а просування ОСР в основному здійснювалось у сфері формальної освіти в процесі професійної підготовки екологів, у сфері неформальної освіти – закладами позашкільної освіти та громадськими організаціями. Вища педагогічна освіта була далекою від екологізації (за винятком освітніх програм підготовки вчителів біології та екології), а підготовка педагогічних працівників, готових здійснювати освіту на засадах сталості та формувати у своїх учнів компетенції ОСР, не стала головним пріоритетом державної освітньої та екологічної політики нашої країни.

Новий етап розвитку освіти в Україні розпочався з прийняттям Закону України «Про освіту» у вересні 2017 року та затвердженням національних Цілей сталого розвитку. У Законі зазначено тісний зв'язок та залежність сталого розвитку українського суспільства від рівня освіти. Адже метою освіти проголошується всебічний розвиток людини як особистості, здатної до етично відповідальної участі у житті суспільства, її розумових і фізичних здібностей, забезпечення на цій основі сталого розвитку суспільства, а фінансове та

інституційне забезпечення державною освітою є інвестицією у сталий розвиток суспільства [1]. Однією із ключових компетентностей здобувачів загальної середньої освіти Закон проголошує екологічну, а принципами освітньої діяльності є формування екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля (ст.6. Закону України «Про освіту»).

Прийняття Закону «Про освіту» відкрило початок освітній реформі «Нова українська школа» відповідно до вектору відповідальності Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» (2015 р.). Концепція «Нової української школи» є ідейно дуже близькою зі світовою концепцією освіти для сталого розвитку, хоча послуговується іншою термінологією та стосується лише загальної середньої освіти [4]. Методи та загальні підходи до освітнього процесу є спільними: використання активних методів навчання, педагогіка партнерства, виховання на загально-людських морально-етичних та соціально-політичних цінностях, розвиток трансверсальних навичок, критичного мислення, активної громадянської позиції, створення нового навчального середовища, забезпечення високої якості освіти, тощо.

Крім того, у концепції «Нова українська школа» виділено чотири наскрізні лінії, що відбивають соціально значущі ідеї і фокусують увагу педагогів на досягненні мети освіти. Вони пронизують всі навчальні предмети, інтегрують їхній зміст та корелюються з ключовими компетентностями учнів. Врахування цих ліній у створенні освітнього середовища є важливим, а опанування учнями цих наскрізних ліній забезпечує формування ціннісних та світоглядних орієнтацій школярів, що визначають їхню поведінку. Особливо актуальною в контексті теми нашої доповіді така змістова лінія як «Екологічна безпека та сталий розвиток», що спрямована на формування в учнів соціальної активності, екологічної свідомості, готовності до природоохоронної діяльності, відповідальності та усвідомлення сталого розвитку для майбутніх поколінь. Векторами цієї лінії є 1) збереження і захист довкілля; 2) усвідомлення сталого розвитку; 3) формування готовності брати участь у вирішенні питань розвитку суспільства та навколишнього середовища.

Трансформування торкнулось і змісту середньої та старшої освіти: змістова лінія «Екологічна безпека та сталий розвиток» сьогодні пронизує навчальні програми всіх дисциплін загальноосвітньої школи від 1-го до 12-го класу, особливо це торкнулось змісту шкільного курсу біології у середній школі та курсу «Біологія та екологія» у старшій. А педагогічні навчальні заклади почали здійснювати підготовку вчителів біології, що здатні розуміти та реалізовувати стратегію сталого розвитку людства (принаймні така спеціальна компетентність наявна у третині освітніх програм підготовки педагогів за предметною спеціальністю 014.05 Середня освіта (Біологія) на першому рівні вищої освіти [3].

Отже, на державному рівні створені передумови для розуміння освіти для сталого розвитку в Україні. Процесуально процес формальної освіти почав трансформуватись у напрямку ОСП. Проте змістова перебудова ще попереду: екологізація всіх навчальних курсів та впровадження випереджувального навчання та наскрізних ліній. Врахування головних особливостей освіти для сталого розвитку надасть новій системі формальної освіти цілісного бачення мети – не просто розвитку спільноти активних і підприємливих громадян, а формування сталого суспільства.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2017, № 38-39, ст.380.
2. Закон України Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року (від 21 грудня 2010 року № 2818-VI) // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2818-17/page> (дата звернення: 29.03.2019)
3. Коренева І.М. Освіта для сталого розвитку як теоретичний фундамент підготовки майбутніх педагогів / І.М.Коренева // Екологічні дослідження у вищих навчальних закладах: збірка наукових праць / За ред. М.М.Сидорович. – Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2018. – С.30-35.
4. Коренева І.М. Освіта для сталого розвитку: реалії України / І.М.Коренева // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: Зб. наук. праць. Вип. 36. – Глухів: ГНПУ ім.О.Довженка, 2018. – С.17-25.
5. Розпорядження Кабінету міністрів України №577-р Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки (від 25 травня 2011 року) // База даних «Законодавство України» / Кабінет міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-%D1%80/page> (дата звернення: 29.03.2019).
6. Стратегія ЕЭК ООН для образования в интересах устойчивого развития // Адуктар, №2 (5), 2005. – С.30-35.
7. Roadmap for Implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development. // База даних «UNESDOC» / ЮНЕСКО. Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf> (дата звернення: 15.02.2019).